

een brief van Van Houten bij. Deze – ondertussen in de politiek teruggekeerd – verzocht in niet mis te verstane bewoordingen hem als abonnee te schrappen. Hij had zich geweldig geërgerd aan het artikel van Bakker en constateerde dat de redactie wel erg veel moeite deed, 'om het streven naar consolidatie der vrijzinnige richting en de aaneensluiting harer aanhangers reeds in de geboorte te smoren'.¹⁶ De reactie van Niemeyer was even fel als vijf jaren daarvoor. Angst voor het socialisme vond hij onbegrijpelijk. 'Het socialistische ideaal is het onze niet' schreef hij, maar het kon als het zijn dogmatisme verloor een heilzaam correctief zijn op doorgeslagen individualisme. Hij voegde daar scherp aan toe, dat er voor de maatschappelijke verhoudingen en voor de zedelijke en de godsdienstige ontwikkelingen veel meer gevaar te duchten was van het conservatisme.¹⁷

'Niet socialistisch, wèl sociaal', zo luidde de aanhef van deze paragraaf. Een belangrijke rol zag de redactie weggelegd voor een instantie als de diaconie. Op 17 oktober van het jaar 1900 hield H.G. Brink, toentertijd hervormd predikant te Heerhugowaard, een referaat op de diaconale vergadering van de classis Alkmaar. Het thema dat hij behandelde was: de plicht van de diaconie om armoede te voorkomen. Anders dan de bestaande praktijk van de leniging van nood wenste hij dat de diaconieën zich actief zouden gaan inzetten voor de bestrijding van wat hij zag als de oorzaken van armoede. In zijn rede was overigens geen plaats voor radicale, laat staan revolutionaire opvattingen: over de bestaande sociaal-economische ongelijkheid liet hij zich niet uit. Hij zocht de oplossing meer in het polijsten van de maatschappelijke omstandigheden door het oprichten van ziekenfondsen, het scheppen van steunkassen voor werklozen en bejaarden en het steunen van verenigingen voor Toynbeewerk: ontwikkelingscursussen voor de arbeidende klasse. Tevens pleitte hij voor het bevorderen van de drankbestrijding en het initiëren van woningbouw voor arbeiders. Hij verwachtte veel resultaat van het beschikbaar stellen van volkstuintjes aan arbeiders. Bij gebrek aan voldoende financiële middelen moesten naburige gemeenten bijspringen.¹⁸

Het aspect van onderlinge hulp kwam ook naar voren in vier artikelen die M.P. de Clercq uit Haarlem wijdde aan het onderwerp 'de coöperatie'. Met een beroep op de resultaten van de in 1844

16. C.J. Niemeyer, 'Kroniek'. In: *TdT*, 5(1903)86-104, 93.

17. *Ibidem*, 94.

18. H.G. Brink, 'Voorkoming van armoede'. In: *TdT*, 3(1901)37-48.